

3 DETERMINANTE ZDRAVJA – DEJAVNIKI TVEGANJA

3.4 RABA ALKOHOLA

V družbi prevladuje toleranten odnos do pitja alkohola, ki je spremljevalec mnogih osebnih in družbenih dogodkov. Alkohol je v Sloveniji najbolj razširjena droga, po kateri vsaj občasno posega večina odraslih prebivalcev. Kljub temu, da večina prebivalcev Slovenije pije alkohol v mejah manj tveganega pitja, so pivske navade prebivalcev in odnos do alkohola v Sloveniji neustrezen. Z alkoholom ima izkušnjo tudi pomemben delež mladostnikov, ki se z njim prvič srečajo že zelo zgodaj. Slovenija se tako po porabi kot po zdravstvenih posledicah škodljive rabe alkohola uvršča nad mednarodno povprečje.

Svetovna zdravstvena organizacija (SZO) uvršča tvegano in škodljivo rabo alkohola med ključne dejavnike tveganja za breme bolezni in prezgodnje umrljivosti, poleg tega veliko prispeva tudi k neenakostim v zdravju prebivalcev. Posledice tveganega in škodljivega pitja alkohola so številne in se kažejo pri posamezniku, v družini, v okolici in širše v družbi. Škodljiva raba alkohola pomembno vpliva na pojav več kot 200 bolezenskih stanj, poškodb in zastrupitev. Prizadeti so lahko živčevje, prebavila, srčno-žilni sistem, povečano je tudi tveganje za razvoj nekaterih rakavih obolenj. Nekatera bolezenska stanja se razvijejo izključno zaradi vpliva alkohola, pri drugih pa je pitje alkohola eden od dodatnih vzrokov obolenja ali smrti.

Po podatkih NIJZ je v letu 2018 registrirana poraba alkohola znašala 9,99 l čistega alkohola na prebivalca, starejšega od 15 let. Registrirana poraba alkohola se od leta 2015 znižuje, vendar je še vedno visoka in na ravni porabe, ki povzroča negativne javnozdravstvene posledice.

V obdobju od 2013 do 2018 smo imeli v Sloveniji skupno 5.099 primerov smrti zaradi alkohola neposredno pripisljivih vzrokov smrti (tisti vzroki smrti, ki so 100-odstotno povezani za alkoholom), v povprečju to predstavlja 850 umrlih oseb na leto. Med umrlimi zaradi alkohola neposredno pripisljivih vzrokov smrti je bilo 4,3-krat več moških kot žensk, več kot polovica (55,0 %) je umrla pred 65. letom starosti, kar predstavlja prezgodnjo umrljivost. Vsak dan sta v povprečju umrli 2,5 osebi. Breme umrljivosti zaradi alkohola je še večje, če upoštevamo tudi primere smrti, kjer je alkohol posreden vzrok smrti. V istem obdobju je bilo zaradi zdravljenja posameznih alkohola neposredno pripisljivih vzrokov v povprečju na leto zabeleženih 3.468 odpustov iz bolnišnic (povprečje za obdobje 2013–2018).

Ocena bremena zdravstvenih stroškov, ki so povezani s pitjem alkohola, je v Sloveniji v letih 2011–2014 v povprečju znašala 153 milijonov evrov letno oziroma 234 milijonov evrov, če dodamo še grobo oceno nekaterih drugih stroškov (npr. prometne nezgode, nasilje v družini, kriminalna dejanja – kraje, vandalizem).

Razširjenost rabe alkohola v Sloveniji je v nadaljevanju prikazana na osnovi registrirane porabe čistega alkohola na prebivalca ter pivskih navad prebivalcev. Slednje so prikazane na osnovi dveh populacijskih raziskav, in sicer Z zdravjem povezanega vedenjskega sloga prebivalcev Slovenije (CINDI) za odrasle in Z zdravjem povezanih vedenj v šolskem obdobju (HBSC) med mladostniki. Ponavljanje raziskav v rednih časovnih presledkih omogoča spremljanje in ocenjevanje trendov na tem področju.

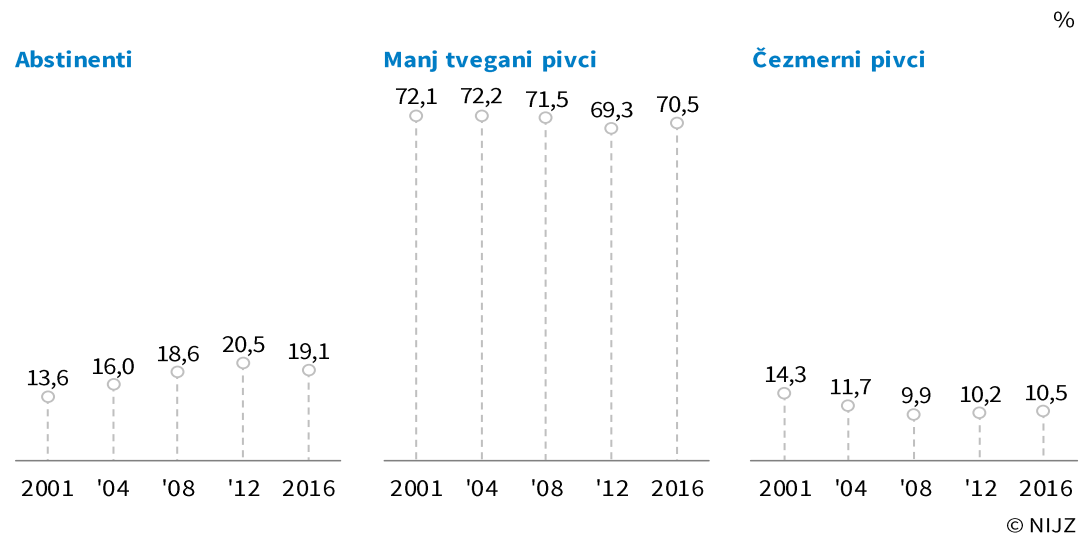
3.4 Slika 1: **Umrli zaradi alkohola neposredno pripisljivih vzrokov, Slovenija, 2018**

Viri:
Obrazec Prijava smrti (DEM-2)
Zdravniško potrdilo o smrti in poročilo o vzroku smrti

3.4 Slika 2: Delež prebivalcev (25–64 let) po stopnjah pitja alkoholnih pijač, Slovenija, 2001, 2004, 2008, 2012, 2016

Viri: Raziskava Z zdravjem povezan vedenjski slog (CINDI), 2001, 2004, 2008, 2012, 2016

Večina prebivalcev Slovenije v starosti 25–64 let je v prikazanem obdobju pila alkohol v mejah manj tveganega pitja. V letu 2016 je v primerjavi z letom 2001 odstotni delež tistih, ki so v zadnjem letu abstinirali, statistično značilno narasel, v primerjavi z letom 2012 pa statistično značilno upadel. V letu 2016 je v primerjavi z letom 2001 odstotni delež tistih, ki so čezmerno pili alkohol, statistično značilno upadel, v primerjavi z letom 2012 pa se ni pomembno spremenil.

3.4 Tabela 1: **Delež prebivalcev (25–64 let) po stopnjah pitja alkoholnih pijač**, po spolu, Slovenija, 2001, 2004, 2008, 2012, 2016

	2001	2004	2008	2012	2016
					%
Abstinenti					
Moški	8,4	10,1	13,5	14,3	13,2
Ženske	19,1	22,3	24,1	26,9	25,4
SKUPAJ	13,6	16,0	18,6	20,5	19,1
Manj tvegani pivci					
Moški	69,3	71,7	70,4	70,3	71,7
Ženske	75,1	72,8	72,6	68,3	69,2
SKUPAJ	72,1	72,2	71,5	69,3	70,5
Čezmerni pivci					
Moški	22,3	18,2	16,0	15,4	15,1
Ženske	5,8	4,9	3,4	4,7	5,4
SKUPAJ	14,3	11,7	9,9	10,2	10,5

Viri: Raziskava Z zdravjem povezan vedenjski slog (CINDI), 2001, 2004, 2008, 2012, 2016

Leta 2016 slaba petina (19 %) prebivalcev Slovenije, starih med 25 in 64 let, v zadnjih dvanajstih mesecih ni pila alkohola, dvakrat več žensk kot moških; 71 % jih je pilo v mejah manj tveganega pitja, dobra desetina (11 %) pa je pila čezmerno, in sicer trikrat več moških kot žensk.

3.4 Tabela 2: **Delež prebivalcev (25–64 let), ki čezmerno pijejo alkohol**, po spolu, starosti in izobrazbi, Slovenija, 2001, 2004, 2008, 2012, 2016

	2001	2004	2008	2012	2016
					%
Spol					
Moški	22,3	18,2	16,0	15,4	15,1
Ženske	5,9	4,9	3,4	4,7	5,4
SKUPAJ	14,3	11,7	9,9	10,2	10,5
Starostna skupina					
25-39	10,6	9,1	8,4	9,4	10,3
40-54	15,6	12,7	9,9	10,0	9,8
55-64	19,4	15,4	12,8	12,0	11,8
Izobrazba					
Osnovna šola ali manj	17,8	12,5	11,9	11,1	11,5
Poklicna šola	16,5	13,7	13,2	12,1	12,3
Srednja šola	11,5	10,4	8,3	10,3	10,7
Višja šola ali več	10,8	10,0	7,6	8,7	9,2

Viri: Raziskava Z zdravjem povezan vedenjski slog (CINDI), 2001, 2004, 2008, 2012, 2016

V letu 2016 je bilo čezmernih pivcev 15 % moških in 5 % žensk, starih med 25 in 64 let. Medtem ko je delež teh med moškimi skozi vsa opazovana leta upadal, je bil pri ženskah trend upada prisoten do leta 2008, v letih 2012 in 2016 pa je narasel.

Delež čezmernega pitja je bil najvišji v starostni skupini 55–64 let; glede na izobrazbo je bilo največ čezmernih pivcev med osebami z dokončano poklicno šolo, najmanj pa med najvišje izobraženimi.

3.4 Tabela 3: **Delež prebivalcev (25–64 let), ki se vsaj enkrat letno visoko tvegano opijajo**, po spolu, starosti in izobrazbi, Slovenija, 2001, 2004, 2008, 2012, 2016

	2001	2004	2008	2012	2016
					%
Spol					
Moški	54,7	54,3	53,0	62,0	59,5
Ženske	32,0	31,1	29,0	38,0	37,1
SKUPAJ	43,7	43,0	41,5	50,4	48,7
Starostna skupina					
25-39	45,9	46,2	47,8	56,0	56,4
40-54	42,3	40,9	39,3	46,7	45,8
55-64	42,2	41,0	34,0	47,2	41,8
Izobrazba					
Osnovna šola ali manj	43,4	38,8	36,3	47,3	40,5
Poklicna šola	47,3	44,8	44,7	52,1	49,3
Srednja šola	42,0	44,1	44,0	52,0	51,3
Višja šola ali več	40,9	42,6	38,6	48,7	48,2

Viri: Raziskava Z zdravjem povezan vedenjski slog (CINDI), 2001, 2004, 2008, 2012, 2016

Po podatkih iz leta 2016 se je skoraj polovica (49 %) prebivalcev v starostni skupini 25–64 let vsaj enkrat v predhodnem letu visoko tvegano opila. V letu 2016 je v primerjavi z letom 2001 odstotni delež tistih, ki so se v predhodnem letu vsaj enkrat visoko tvegano opili, statistično značilno porastel, v primerjavi z letom 2012 pa se je statistično značilno znižal. Visoko tvegano se je opijalo 1,6-krat več moških kot žensk. Največji delež tistih, ki so se visoko tvegano opijali, je bil med osebami, starimi od 25 do 39 let, glede na izobrazbo pa med tistimi z dokončano srednjo šolo.

3.4 Tabela 4: **Delež prebivalcev (25–64 let) glede na pogostost visoko tvegane opijanja**, po spolu, Slovenija, 2001, 2004, 2008, 2012, 2016

	2001	2004	2008	2012	2016
					%
Nikoli					
Moški	40,2	39,5	38,7	27,5	29,6
Ženske	60,1	59,9	61,8	47,6	47,7
Nekajkrat na leto					
Moški	36,8	36,0	39,6	47,1	46,3
Ženske	30,5	31,4	30,0	41,2	43,2
1-3x na mesec					
Moški	16,2	17,7	16,2	19,8	19,1
Ženske	7,5	6,8	7,3	9,6	7,9
1-7x na teden					
Moški	6,8	6,9	5,4	5,6	5,1
Ženske	2,0	1,9	0,9	1,6	1,3

Viri: Raziskava Z zdravjem povezan vedenjski slog (CINDI), 2001, 2004, 2008, 2012, 2016

Med tistimi prebivalci, ki so v letu pred anketiranjem pili alkohol, se le manj kot tretjina moških in manj kot polovica žensk ni nikoli visoko tvegano opilo (podatki iz leta 2016). V opazovanem obdobju 2001–2016 je bil v porastu delež žensk, ki so se visoko tvegano opile nekajkrat letno, pri moških pa je bil trend naraščanja prisoten do leta 2012, nato je v letu 2016 rahlo upadel. V primerjavi z letom 2012 je v letu 2016 nekoliko upadel delež prebivalcev (moških in žensk), ki so se opijali od enkrat do trikrat mesečno in tudi tistih, ki so se visoko tvegano opijali od enkrat do sedemkrat tedensko.

3.4 Tabela 5: **Deleži mladostnikov glede na pitje alkohola**, po spolu, pri starostih 11, 13 in 15 let, Slovenija, 2002, 2006, 2010, 2014 in 2018

	Pil/-a alkoholne pijače kadarkoli v življenju ¹⁾					Vsaj enkrat tedensko					V življenju opiti vsaj dvakrat					%
	2002	2006	2010	2014 ²⁾	2018	2002	2006	2010	2014	2018	2002	2006	2010	2014	2018	
11 let																
Fantje	-	-	-	23,7	20,5	4,8	5,2	3,2	6,0	2,7	6,0	4,8	1,9	1,6	2,0	
Dekleta	-	-	-	12,8	9,1	1,2	1,8	1,4	3,8	2,3	2,1	1,4	0,9	0,9	0,4	
SKUPAJ	-	-	-	18,4	14,9	3,0	3,5	2,3	4,9	2,5	4,1	3,1	1,4	1,2	1,2	
13 let																
Fantje	-	-	-	49,1	44,2	9,8	11,6	10,3	9,8	7,4	16,0	15,0	14,7	7,4	5,8	
Dekleta	-	-	-	39,1	36,0	4,2	7,0	4,3	4,1	2,7	6,6	8,7	5,4	4,3	3,6	
SKUPAJ	-	-	-	44,0	40,1	6,9	9,3	7,4	6,9	5,1	11,2	11,8	10,2	5,8	4,7	
15 let																
Fantje	-	-	-	80,1	71,0	32,8	35,5	33,1	17,8	16,7	44,4	43,5	45,0	32,6	27,4	
Dekleta	-	-	-	81,1	70,3	19,8	20,9	20,3	10,7	11,5	33,7	26,9	36,3	28,3	25,8	
SKUPAJ	-	-	-	80,6	70,7	26,5	28,2	26,7	13,9	14,3	39,2	35,2	40,7	30,3	26,6	

¹⁾ Odstotek mladostnikov, ki so na vprašanje »Koliko dni (če sploh) si pil/-a alkoholne pijače – kadarkoli v življenju?«, odgovorili s katerimkoli drugim odgovorom razen nikoli (vsi možni odgovori: nikoli; 1–2 dni; 3–5 dni; 6–9 dni; 10–19 dni; 20–29 dni; 30 dni ali več).

²⁾ Vprašanje je bilo mladostnikom prvič zastavljeno v letu 2014.

Viri: Raziskava Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju (HBSC), 2002, 2006, 2010, 2014, 2018

Podatki za leto 2018 kažejo, da je alkoholne pijače vsaj enkrat v življenju že pilo 14,9 % 11-letnikov, 40,1 % 13-letnikov in 70,7 % 15-letnikov. 2,5 % 11-letnikov, 5,1 % 13-letnikov in 14,3 % 15-letnikov je pilo alkoholne pijače vsaj enkrat tedensko; dober odstotek 11-letnikov, 4,7 % 13-letnikov in 26,6 % 15-letnikov pa je bilo v življenju opitih vsaj dvakrat.

Fantje so pili alkoholne pijače in se opijali pogosteje kot dekleta, a se razlike med spoloma s starostjo zmanjšuje. V obdobju 2002-2018 se je znižal delež 13- in 15-letnikov, ki so pili alkohol vsaj enkrat tedensko, znižal se je tudi delež 11-, 13- in 15-letnikov, ki so bili v življenju vsaj dvakrat opiti.

3.4 Tabela 6: **Delež mladostnikov, starih 15 let, ki so prvič v življenju pili alkoholne pijače pri starosti 13 let ali manj**, po spolu, Slovenija, 2002, 2006, 2010, 2014, 2018

Leto			SKUPAJ
	Fantje	Dekleta	
2002	34,4	22,3	28,5
2006	47,9	33,7	40,7
2010	51,0	39,2	45,1
2014	44,9	35,0	39,5
2018	34,3	27,7	31,2

Viri: Raziskava Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju (HBSC), 2002, 2006, 2010, 2014, 2018

V letu 2018 je 31,2 % 15-letnikov poročalo, da so prvič pili alkoholno pijačo pri starosti 13 let ali manj; tako je poročalo več fantov kot deklet.

3.4 Tabela 7: **Delež mladostnikov, ki tedensko pijejo alkoholne pijače, glede na vrsto alkoholne pijače**, po spolu, pri starostih 11, 13 in 15 let, Slovenija, 2002, 2006, 2010, 2014, 2018

	Pivo					Vino					Žgane pijače					Mešane gazir. alk. pijače					%
	2002	2006	2010	2014	2018	2002	2006	2010	2014	2018	2002	2006	2010	2014	2018	2002 ¹⁾	2006	2010	2014	2018	
11 let																					
Fantje	3,5	1,5	0,8	0,4	2,4	1,9	1,9	0,8	0,6	1,9	2,2	1,1	0,3	0,4	1,9	-	2,0	0,4	0,5	2,5	
Dekleta	0,6	0,2	0,6	0,1	1,6	0,9	0,5	0,2	0,1	1,4	0,5	0,2	0,3	0,4	1,6	-	0,8	0,3	0,4	1,4	
SKUPAJ	2,0	0,9	0,7	0,2	2,0	1,4	1,2	0,5	0,4	1,7	1,4	0,6	0,3	0,4	1,8	-	1,4	0,4	0,4	2,0	
13 let																					
Fantje	6,5	5,5	5,7	1,8	4,3	6,6	4,0	2,5	2,2	3,9	3,2	1,7	1,6	1,1	3,9	-	4,7	2,5	1,8	4,2	
Dekleta	1,6	3,3	2,3	0,8	1,1	3,0	1,9	0,8	1,0	1,0	1,5	1,4	1,0	0,5	1,6	-	3,0	2,1	1,0	1,5	
SKUPAJ	4,0	4,4	4,0	1,3	2,7	4,8	2,9	1,7	1,6	2,4	2,3	1,6	1,3	0,8	2,8	-	3,8	2,3	1,4	2,9	
15 let																					
Fantje	26,9	26,7	23,3	9,2	10,8	16,8	18,1	12,4	6,4	6,5	10,2	10,4	10,6	4,5	8,0	-	16,0	8,3	7,7	7,9	
Dekleta	4,9	11,6	9,3	2,7	4,9	10,2	7,2	8,4	4,3	4,6	11,4	7,4	11,0	4,9	7,2	-	9,6	4,9	4,5	5,7	
SKUPAJ	16,2	19,0	16,4	5,7	8,0	13,6	12,6	10,3	5,2	5,6	10,7	8,8	10,8	4,7	7,6	-	12,7	6,6	6,0	6,9	

¹⁾ V letu 2002 se ni spraševalo o pitju mešanih gaziranih alkoholnih pijač.

Viri: Raziskava Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju (HBSC), 2002, 2006, 2010, 2014, 2018

V letu 2018 so mladostniki (znotraj določene starostne skupine), ki so tedensko pili alkoholne pijače, v podobni meri posegali po različnih vrstah alkoholnih pijač. Med 15-letniki so fantje pogosteje kot dekleta pili predvsem pivo, sledile so žgane pijače, mešane gazirane alkoholne pijače in vino.

REGIONALNE PRIMERJAVE

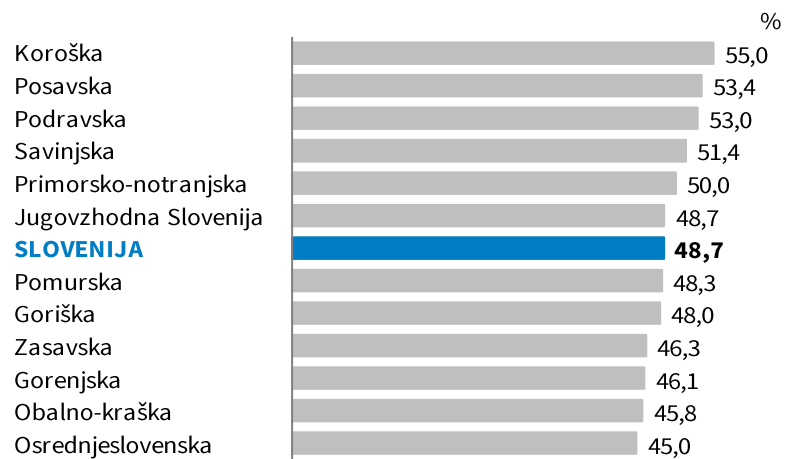
3.4 Tabela 8: **Delež prebivalcev (25–64 let), ki čezmerno pijejo alkohol, in delež prebivalcev (25–64 let), ki se vsaj enkrat letno visoko tvegano opijajo,** po statističnih regijah, Slovenija, 2001, 2004, 2008, 2012, 2016

Statistična regija	Čezmerno pitje alkohola					Visoko tvegano opijanje					%
	2001	2004	2008	2012	2016	2001	2004	2008	2012	2016	
Pomurska	18,4	12,6	10,4	14,0	13,2	48,8	47,6	42,0	53,4	48,3	
Podravska	13,7	10,5	10,1	10,0	9,9	46,9	44,0	39,5	54,2	53,0	
Koroška	8,0	9,1	9,7	6,1	10,0	44,1	44,5	50,5	55,2	55,0	
Savinjska	16,2	12,1	8,3	10,5	9,2	44,7	46,8	42,8	53,9	51,4	
Zasavska	13,0	11,2	12,6	7,9	10,5	43,2	43,3	48,2	49,5	46,3	
Posavska	24,3	18,8	18,9	12,4	11,5	46,9	54,8	41,5	51,0	53,4	
Jugovzhodna Slovenija	18,1	16,3	11,6	12,6	11,9	43,0	41,7	44,8	47,8	48,7	
Osrednjeslovenska	12,9	11,3	9,5	9,5	9,8	43,5	41,6	40,2	47,2	45,0	
Gorenjska	11,3	8,7	6,1	8,2	9,5	38,2	38,2	35,6	47,0	46,1	
Primorsko-notranjska	11,4	6,9	6,9	7,8	12,7	44,2	45,2	34,8	52,4	50,0	
Goriška	14,3	12,1	8,8	12,8	10,6	42,0	35,3	43,6	50,4	48,0	
Obalno-kraška	13,4	14,5	15,7	10,4	13,4	37,3	41,9	47,7	48,2	45,8	
SLOVENIJA	14,3	11,7	9,9	10,2	10,5	43,7	43,0	41,5	50,4	48,7	

Viri: Raziskava Z zdravjem povezan vedenjski slog (CINDI), 2001, 2004, 2008, 2012, 2016

Pri primerjavi podatkov z letom 2012 je v letu 2016 ugotovljen porast čezmernega pitja alkohola v koroški, zasavski, osrednjeslovenski, gorenjski, primorsko-notranjski in obalno-kraški regiji.

Pri visoko tveganem opijanju je bil v istem obdobju prisoten upad v vseh regijah razen v posavski regiji in jugovzhodni Sloveniji.

3.4 Slika 3: **Delež prebivalcev (25–64 let), ki se vsaj enkrat letno visoko tvegano opijajo**, po statističnih regijah, Slovenija, 2016

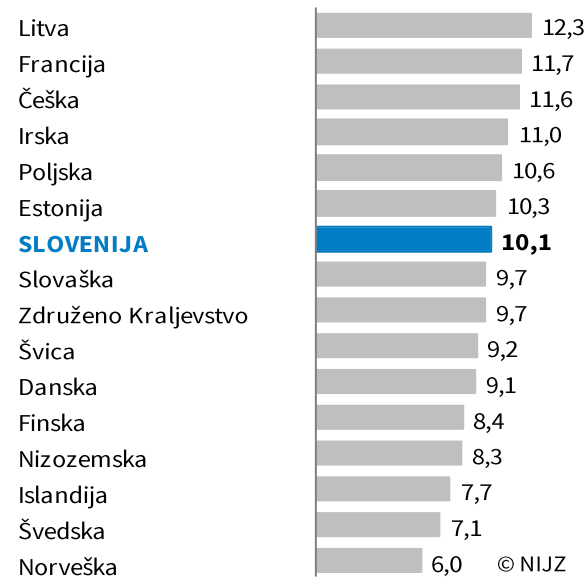
© NIJZ

Viri: Raziskava Z zdravjem povezan vedenjski slog (CINDI), 2016

MEDNARODNE PRIMERJAVE

3.4 Slika 4: **Registrirana poraba čistega alkohola v litrih na prebivalca (15 let in več), Slovenija in izbrane evropske države, 2017**

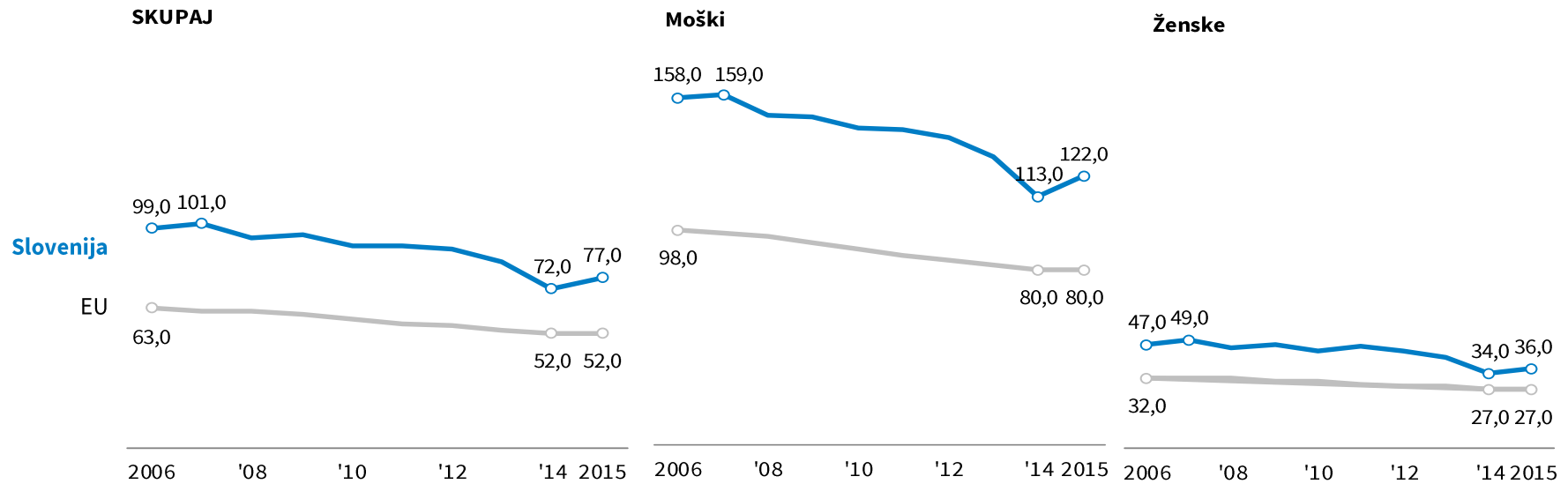
Povprečna registrirana poraba alkohola v Sloveniji je v obdobju 1999–2017 znašala 11.80 litrov čistega alkohola na odraslega prebivalca (starejšega od 15 let), najnižja je bila leta 2013, to je 9,53 litrov, najvišja pa leta 2001 in sicer 12,98 litrov. Po izračunih NIJZ je registrirana poraba alkohola v letu 2017 v Sloveniji znašala 10,12 l čistega alkohola na odraslega prebivalca (starejšega od 15 let) in se je v primerjavi z letom prej znižala za 0,39 l. Ob upoštevanju posameznih vrst alkoholnih pijač, sta po dobrih 45 % registrirane porabe čistega alkohola na odraslega prebivalca predstavljala pivo in vino, dobrih 9 % pa žgane pijače. Tudi v letu 2018 je po podatkih NIJZ zabeležen padec registrirane porabe alkohola in sicer na 9,99 l čistega alkohola na odraslega prebivalca (starejšega od 15 let).

Viri: OECD, <https://stats.oecd.org>, 14.1.2020

3.4 Slika 5: **Starostno standardizirana stopnja umrljivosti zaradi izbranih z alkoholom povezanih vzrokov smrti¹** po spolu, Slovenija in povprečje EU, 2006–2015

SSS na 100.000 prebivalcev

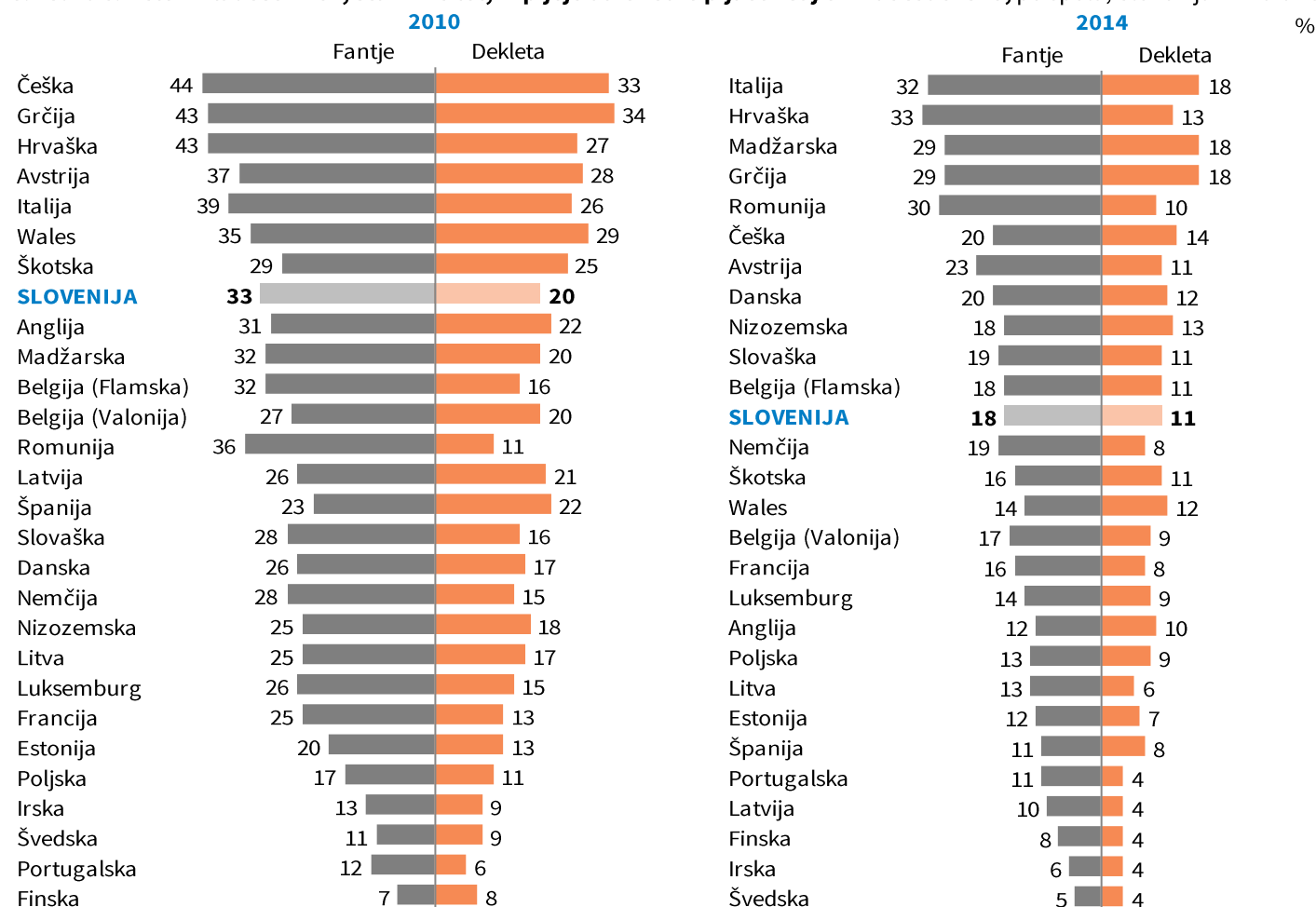
© NIJZ

¹⁾ Upoštevani so naslednji vzroki: rak grla in požiralnika, sindrom odvisnosti od alkohola, kronična jetrna bolezen in ciroza, vsi zunanji vzroki.
Viri: WHO, <https://gateway.euro.who.int>, 13.02.2020; Podatki so isti kot v Nacionalnem statističnem letopisu Slovenije 2017.

Umrljivost zaradi izbranih z alkoholom povezanih vzrokov smrti v Sloveniji je v obdobju 2006–2015 presegala povprečje EU. Podatki kažejo ugodne trende, saj je upad umrljivosti zaradi teh vzrokov razviden v EU, v Sloveniji pa je umrljivost upadala do leta 2014, v letu 2015 pa je porasla. Umrljivost zaradi navedenih vzrokov je bila v celotnem obdobju višja pri moških v primerjavi z ženskami tako v EU kot Sloveniji.

3.4 Slika 6: Delež mladostnikov, starih 15 let, ki pijejo alkoholne pijače vsaj enkrat tedensko, po spolu, Slovenija in izbrane države EU, 2010 in 2014

© NIJZ

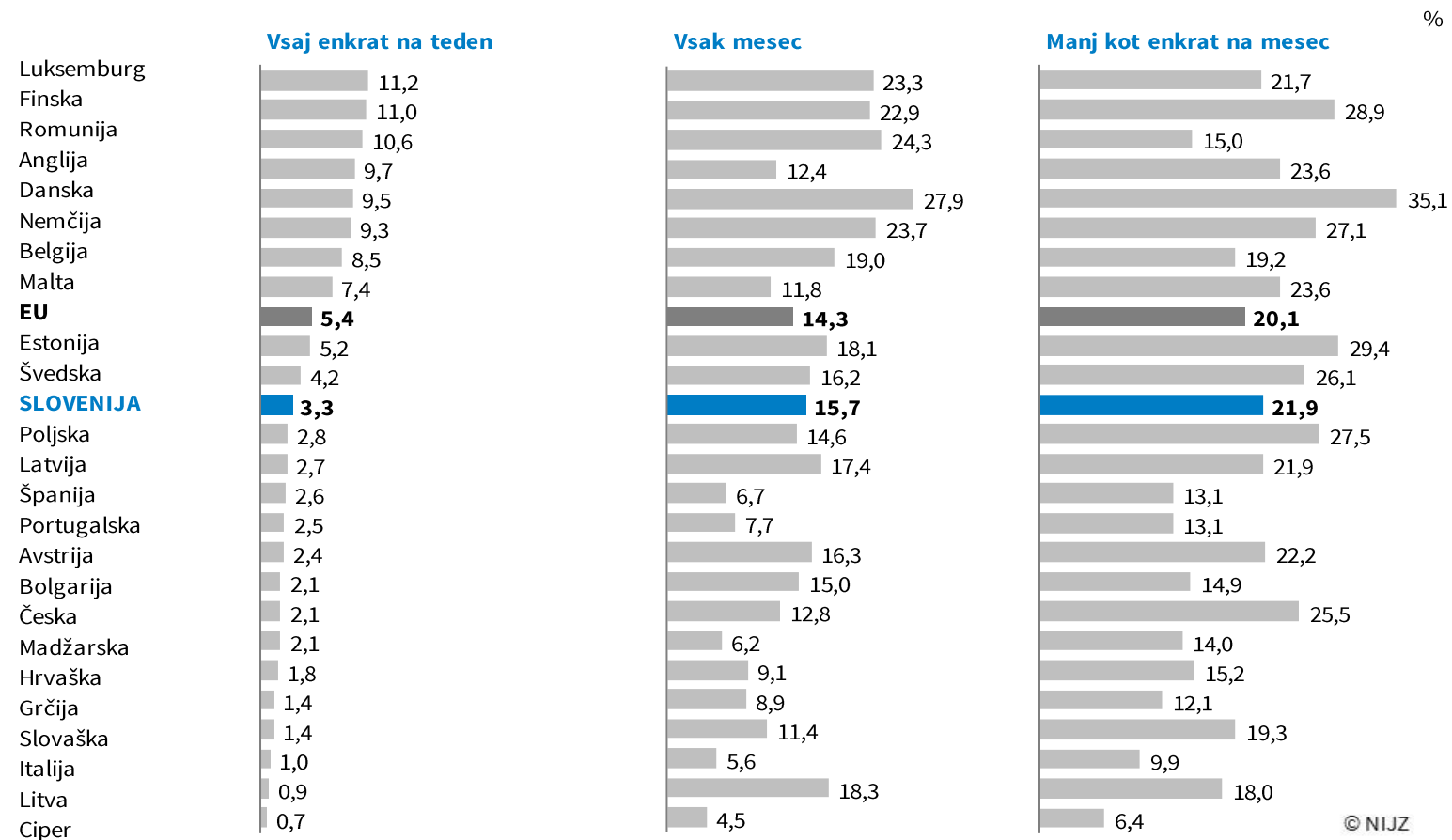
Viri: Raziskava Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju (HBSC), 2014, povzeto po HBSC Study: International report from the 2013/14 survey, http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/303438/HBSC-No.7-Growing-up-unequal-Full-Report.pdf?ua=1, 9. 10. 2017

Mednarodne primerjave kažejo, da se je Slovenija v letu 2014, glede na delež 15-letnikov, ki pijejo alkoholne pijače vsaj enkrat tedensko, uvrstila na 12. mesto med 28 izbranimi državami EU.

Delež 15-letnikov, ki so vsaj enkrat tedensko pili alkoholne pijače, je sicer v Sloveniji v obdobju 2002-2018 upadel.

3.4 Slika 7: Delež prebivalcev (15 let in več) glede na pogostost občasnega čezmernega pitja alkohola po spolu, Slovenija in izbrane države EU, 2014

Viri: Anketa o zdravju in zdravstvenem varstvu (EHIS), 2014, povzeto po EUROSTAT, <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, 18. 12. 2018

DEFINICIJE

Okrajšave in kratice	NAZIV	DEFINICIJA	DODATNA METODOLOŠKA POJASNILA	ANGLEŠKI IZRAZ
	Abstinenti	Abstinenti so tisti, ki v zadnjem letu niso pili alkohola; 0 g alkohola/dan.	Definicija velja za raziskavo CINDI.	Abstinent
	Manj tvegani pivci	Ženske, ki popijejo 10 g čistega alkohola dnevno ali manj, in moški, ki popijejo 20 g čistega alkohola dnevno ali manj.	Definicija velja za raziskavo CINDI.	Moderate drinkers
	Čezmerni pivci	Ženske, ki popijejo več kot 10 g čistega alkohola dnevno, in moški, ki popijejo več kot 20 g čistega alkohola dnevno.	Definicija velja za raziskavo CINDI.	Excessive drinkers
	Čezmerno pitje alkohola	Za ženske več kot ena merica alkohola dnevno oziroma 70 g alkohola tedensko; za moške več kot dve merici alkohola dnevno oziroma 140 g alkohola tedensko.	Ena merica ali enota alkoholne pijače vsebuje 10 g čistega alkohola, ki je v 1 dl vina ali v 2,5 dl piva ali v 0,3 dl žganja.	Excessive drinking of alcohol
	Visoko tvegano opijanje	Za ženske 4 merice alkohola ali več vsaj enkrat v letu ob eni priložnosti in za moške 6 meric ali enot alkohola ali več vsaj enkrat v letu ob eni priložnosti.	Definicija visoko tveganega opijanja velja za raziskavo CINDI. Ena merica ali enota alkoholne pijače vsebuje 10 g čistega alkohola, ki je v 1 dl vina ali v 2,5 dl piva ali v 0,3 dl žganja.	Binge drinking, heavy drinking
	Registrirana poraba alkohola	Registrirana poraba alkohola je izračun porabe čistega alkohola (v litrih) na prebivalca, starega 15 let in več.	Pri izračunu se upoštevajo podatki o industrijski proizvodnji alkoholnih pijač (vino, pivo in žgane pijače), o proizvodnji s kmetij, o uvozu in izvozu ter o zalogah alkoholnih pijač.	Recorded per capita (15+) consumption (in litres of pure alcohol)

Okrajšave in kratice	NAZIV	DEFINICIJA	DODATNA METODOLOŠKA POJASNILA	ANGLEŠKI IZRAZ
CINDI	Raziskava Z zdravjem povezan vedenjski slog	<p>Raziskava Z zdravjem povezan vedenjski slog je bila izvedena med odraslimi prebivalci Slovenije v letih 2001, 2004, 2008, 2012 in 2016. Njen namen je odkrivanje razširjenosti in medsebojne povezanosti dejavnikov tveganja za nenalezljive bolezni pri odraslih, in sicer glede kadilskih, pivskih, prehranjevalnih in gibalnih navad, pa tudi glede obnašanja v zvezi z varnostjo v cestnem prometu in glede koriščenja nekaterih zdravstvenih storitev. Na osnovi zbranih podatkov bo lažje oblikovati prihodnje programe za izboljšanje zdravja vseh prebivalcev Slovenije, podatki pa so v pomoč tudi pri smiselnem načrtovanju preventivnih zdravstvenih aktivnosti.</p>	<p>Vzorčni okvir za pripravo vzorca je bil Centralni register prebivalstva (CRP). Vzorec je pripravil Statistični urad Republike Slovenije na podlagi stratificiranega enostavnega slučajnega vzorčnega načrta (stratifikacija po regijah in tipu naselja). V vzorec za raziskavo v letu 2016 je bilo vključenih 15.639 prebivalcev Slovenije, ki so bili na dan začetka anketiranja (15. maja 2016) stari od 25 do vključno 74 let. Terenska faza ankete je potekala od 15. maja 2016 do konca septembra 2016. Pri analizi trendov so bili prebivalci v starosti 65–74 let zaradi primerljivosti s podatki iz let 2001 in 2004 izključeni.</p> <p>Podatki za leto 2016 so objavljeni v publikaciji na spletni strani NIJZ: http://nijz.si/sites/www.nijz.si/files/publikacije-datoteke/kako_skrbimo_za_zdravje_splet_3007_koncna.pdf</p>	CINDI Health Monitor Survey

Okrajšave in kratice	NAZIV	DEFINICIJA	DODATNA METODOLOŠKA POJASNILA	ANGLEŠKI IZRAZ
HBSC	Raziskava Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju	Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju je mednarodna raziskava, ki poteka vsake štiri leta. Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ) jo je izvedel v letih 2002, 2006, 2010, 2014 in 2018. Mednarodni vprašalnik obsega niz obveznih vprašanj o demografskih, vedenjskih in psihosocialnih vidikih zdravja. Poleg teh lahko sodelujoče države dodajo še določeno število opcijskih vprašanj, s pomočjo katerih je mogoče natančneje opazovati posamezna vsebinska področja. Obvezna vprašanja obsegajo naslednja vsebinska področja: demografija, prehranske navade, hujšanje in telesna samopodoba, telesna dejavnost, sedeča vedenja, tvegana vedenja, spolno zdravje, poškodbe in nasilje, družina, vrstniki, šola, zdravje in počutje, družbene neenakosti.	Uporabljena je bila kvantitativna metoda raziskovanja – anketa s standardiziranim mednarodnim vprašalnikom. Reprezentativni vzorec je zajel všolane slovenske enajst-, trinajst- in petnajstletnike. Enota vzorčenja je bil razred oziroma oddelek. Vzorčenje je bilo dvostopenjsko stratificirano. Anketiranje je bilo izvedeno v času pouka, in sicer v šolskih učilnicah izbranih šol. Mednarodna poročila so dostopna na tej povezavi: http://www.hbsc.org/publications/international/#osix Podatki za leta 2002, 2006, 2010, 2014 in 2018 so javno objavljeni v poročilih na spletni strani NIJZ: http://www.nijz.si/sl/publikacije	Health behaviour in school-aged children
EHIS	Anketa o zdravju in zdravstvenem varstvu	Anketa o zdravju in zdravstvenem varstvu, EHIS (angl. European Health Interview Survey), poizveduje o tem, kakšno je zdravstveno stanje prebivalcev, kako pogosto uporabljajo različne zdravstvene storitve in kakšen je njihov življenjski slog, povezan z zdravjem.	Zadnjo Anketo o zdravju in zdravstvenem varstvu v Sloveniji je leta 2014 izvedel Nacionalni inštitut za javno zdravje. Izsledki ankete so mednarodno primerljivi, saj se anketa izvaja v evropskih državah po skupni metodologiji, podatki pa se oddajo Eurostatu. Ciljna populacija so prebivalci, stari 15 let ali več, ki živijo v zasebnih gospodinjstvih (niso institucionalizirani). Leta 2014 so bili podatki v Sloveniji zbrani s spletnim anketiranjem in z osebnim anketiranjem na naslovih oseb, ki so bile izbrane v vzorec. Končna velikost vzorca je bila 6.262 oseb. Podatki so objavljeni na spletni strani NIJZ: http://www.nijz.si/sl/podatki/anketa-o-zdravju-in-zdravstvenem-varstvu	European Health Interview Survey (EHIS)

Okrajšave in kratice	NAZIV	DEFINICIJA	DODATNA METODOLOŠKA POJASNILA	ANGLEŠKI IZRAZ
SSS	Starostno standardizira na stopnja umrljivosti	Starostno standardizirana stopnja umrljivosti (angleško "standardized death rate" – SDR) je metoda direktne standardizacije, kjer se izračun stopnje umrljivosti na 100.000 prebivalcev, razdeljen po petletnih starostnih skupinah, umeri s preračunom na standardno populacijo, kar izniči razlike v populaciji glede starosti prebivalstva posameznih držav/regij/teritorija. Ta postopek omogoči neposredno primerjavo stopenj umrljivosti po posameznih državah, ne glede na razlike v starostni strukturi prebivalstva posamezne države.	Pri izračunu SDR se uporablja Evropska standardna populacija (ESP) Svetovne zdravstvene organizacije iz leta 1976 (100.000 prebivalcev, razdeljenih po petletnih starostnih skupinah, razen delitve 0–5 let na 0 let, 1–4 let starosti, enotno za oba spola). Več informacij o Evropski standardni populaciji je dostopnih na spletnih straneh Svetovne zdravstvene organizacije: http://health.gov.ie/wp-content/uploads/2014/03/WHO-Standard-Popuation.pdf	Standardized death rate

SEZNAM SLIK IN TABEL

SEZNAM SLIK

3.4 Slika 1: Umri zaradi alkohola neposredno pripisljivih vzrokov , Slovenija, 2018	3-2
3.4 Slika 2: Delež prebivalcev (25–64 let) po stopnjah pitja alkoholnih pijač , Slovenija, 2001, 2004, 2008, 2012, 2016	3-3
3.4 Slika 3: Delež prebivalcev (25–64 let), ki se vsaj enkrat letno visoko tvegano opijajo , po statističnih regijah, Slovenija, 2016	3-12
3.4 Slika 4: Registrirana poraba čistega alkohola v litrih na prebivalca (15 let in več) , Slovenija in izbrane evropske države, 2017	3-13
3.4 Slika 5: Starostno standardizirana stopnja umrljivosti zaradi izbranih z alkoholom povezanih vzrokov smrti¹ po spolu, Slovenija in povprečje EU, 2006–2015	3-14
3.4 Slika 6: Delež mladostnikov, starih 15 let, ki pijejo alkoholne pijače vsaj enkrat tedensko , po spolu, Slovenija in izbrane države EU, 2010 in 2014	3-15
3.4 Slika 7: Delež prebivalcev (15 let in več) glede na pogostost občasnega čezmernega pitja alkohola po spolu, Slovenija in izbrane države EU, 2014	3-16

SEZNAM TABEL

3.4 Tabela 1: Delež prebivalcev (25–64 let) po stopnjah pitja alkoholnih pijač , po spolu, Slovenija, 2001, 2004, 2008, 2012, 2016	3-4
3.4 Tabela 2: Delež prebivalcev (25–64 let), ki čezmerno pijejo alkohol , po spolu, starosti in izobrazbi, Slovenija, 2001, 2004, 2008, 2012, 2016	3-5
3.4 Tabela 3: Delež prebivalcev (25–64 let), ki se vsaj enkrat letno visoko tvegano opijajo , po spolu, starosti in izobrazbi, Slovenija, 2001, 2004, 2008, 2012, 2016	3-6
3.4 Tabela 4: Delež prebivalcev (25–64 let) glede na pogostost visoko tveganega opijanja , po spolu, Slovenija, 2001, 2004, 2008, 2012, 2016	3-7
3.4 Tabela 5: Deleži mladostnikov glede na pitje alkohola , po spolu, pri starostih 11, 13 in 15 let, Slovenija, 2002, 2006, 2010, 2014 in 2018	3-8
3.4 Tabela 6: Delež mladostnikov, starih 15 let, ki so prvič v življenju pili alkoholne pijače pri starosti 13 let ali manj , po spolu, Slovenija, 2002, 2006, 2010, 2014, 2018	3-9
3.4 Tabela 7: Delež mladostnikov, ki tedensko pijejo alkoholne pijače, glede na vrsto alkoholne pijače , po spolu, pri starostih 11, 13 in 15 let, Slovenija, 2002, 2006, 2010, 2014, 2018	3-10
3.4 Tabela 8: Delež prebivalcev (25–64 let), ki čezmerno pijejo alkohol, in delež prebivalcev (25–64 let), ki se vsaj enkrat letno visoko tvegano opijajo , po statističnih regijah, Slovenija, 2001, 2004, 2008, 2012, 2016	3-11